

-
- 50 इलेक्ट्रॉनिक माध्यमांचा शिक्षणावरील प्रभाव
प्रा.डॉ.जाधव. व्ही. एन. & बेंडकोळी सिताराम देवराम (Pg. 260-268)
- 51 21 व्या शतकात शिक्षणाचे डिजिटलीकरण
देवकांबळे शोभा व्यंकटराव & डॉ. एम. एस. चौधरी (Pg. 269-275)
- 52 मूक्त व दूरशिक्षणातील विद्यापीठातील डिजीटीलायझेशन
डॉ. दयाराम दु.पवार (Pg. 276-282)
- 53 शैक्षणिक क्रांतीचा नवा अध्याय : स्वयम पोर्टल
प्रा . डॉ . कैलास खोंडे (Pg. 283-286)
- 54 इमपॅक्ट ऑफ डिजीटल लर्निंग इन एज्युकेशन
डॉ. एम. ए. भदाणे & श्रीमती वैशाली सूर्यवंशी (Pg. 287-290)
- 55 जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळेतील शाळा बाह्य व स्थलांतरीत मुलांसाठी
तंत्रज्ञानाचा उपयोग एक शोध
श्री. गोकुळदास अरविंद वाघ (Pg. 291-295)
- 56 शिक्षा पर प्रौद्योगिकी का प्रभाव
डॉ . शैला चव्हाण (Pg. 296-300)
- 57 वाशिम जिल्ह्यातील जि.प.डीजीटल शिक्षण आणि ग्रामिण बंजारा समाजातील विद्यार्थी
रुपाली लक्ष्मण राठोड (Pg. 301-304)
- 58 एम.अध्ययन शाळाबाह्य विद्यार्थ्यांचा अध्ययनस्तर वाढविण्यासाठी प्रभावी साधन.
विजय वामनराव बागूल & डॉ. एस. आर. वाजे (Pg. 305-308)
- 59 डिजिटलीकरण: भारताचा ज्ञान केंद्र म्हणून कायापालट
प्रितम दत्तात्रय वीर & डॉ. कविता घुगुसकर (Pg. 309-314)
- 60 कनिष्ठ महाविद्यालयीन स्तरावर भौतिकशास्त्र विषयाची प्रात्याक्षिके करण्यासाठी
बहुमाध्यम संचाचा वापर
कैलास सावळीराम शिंदे & डॉ. वैजयंता एन.पाटील (Pg. 315-321)
- 61 तंत्रज्ञान वापराची अध्ययन अध्यापनातील भूमिका
डॉ. किरण सहादू खैरनार (Pg. 322-325)
-

मूक्त व दूरशिक्षणातील विद्यापीठातील डिजीटीलायझेशन

डॉ. दयाराम दु.पवार (Pg. 276-282)

सहायक प्राध्यापक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक

Email : pawar.pawar92@gmail.com

Abstract

माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगामुळे सर्वत्र डिजिटलायझेशन होत आहे. शिक्षण क्षेत्र त्याला अपवाद नाही. शहरी काय तर ग्रामीण भागातील शाळासुद्धा आज डिजिटल शाळा होत आहे. ह्या बदलामुळे शाळां तर डिजिटल झाल्याच पण त्या शाळेमध्ये शिकणारे विद्यार्थी देखिल उद्याचे भविष्यही डिजिटल तयार होत आहे. शिक्षणापासून वंचित राहिलेल्या विद्यार्थ्यांना पुन्हा शिकण्याची संधी मूक्त व दूरस्थ शिक्षणाद्वारे दिली जाते. त्यासाठी अशा विद्यार्थ्यांसाठी मूक्त व दूरस्थ शिक्षण हे एक महत्वाचे केंद्रबिंदू ठरते. भारतातील वेगवेगळ्या मुक्त विद्यापीठांच्या माध्यमाद्वारे वंचितांना, ज्यांचे शिक्षण अपूर्ण राहिले, ज्यांना शिकायचे आहे अशासाठी हा शिक्षणाचा प्रवाह सुरु आहे. मुक्त व दूरस्थ शिक्षणात अध्ययन साहित्य, स्वयं अध्ययन, विविध माध्यमाद्वारे, संमंत्रण व माहिती तंत्रज्ञान संप्रेषणाचा उपयोग केला जातो. मूक्त व दूरशिक्षणात आयसीटी प्रवेशापासून ते निकालापर्यंतच्या विविध टप्प्यावर वापर होत असल्यामुळे मूक्त व दूरस्थ क्षेत्राचे डिजीटलायझेशन झालेले आहे. त्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना ई-सुविधा, डिजीटल लायब्ररी, ऑनलाईन डिस्कशन फोरम, वेब रेडिओ, लाईव्ह वेब कास्टिंग, मूल्यमापनामध्ये ई-सुविधांचा वापर, करीअर निवडीच्या संधी इ. उपयुक्त साठी उपयुक्त ठरतात. मूक्त व दूरशिक्षणातील डिजीटलायझेशनमुळे अध्ययनार्थी व विद्यापीठ ह्यांच्यामध्ये वेळेची बचत होते. तात्काळ आंतरक्रिया होतात. अध्ययनार्थींना बहुमाध्यमाच्या वापराचा अधिकाधिक वापर करण्याची क्षमता विकसीत होते. इतरत्र सहज न उपलब्ध होणाऱ्या ग्रंथाची प्रत इ स्वरूपात उपलब्ध होते. अध्ययनार्थींमध्ये शिकण्यासाठी प्रेरणा मिळते. मूक्त व दूरशिक्षणात आयसीटी केवळ अध्ययनार्थींसाठी उपयुक्त आहे असे नसून त्या संस्थेला देखिल प्रक्रीया करण्यासाठी व विद्यापीठ व अध्ययनार्थी ह्यांच्यातील सुसंवाद प्रक्रीया विकसीत करण्यासाठी मदत होते. सदरील पेपर मध्ये मूक्त व दूरशिक्षणातील डिजीटीलायझेशनचा वापर कशाप्रकारे केला जातो हे मांडलेले आहे.

कळीचे शब्द : मूक्त विद्यापीठ, ई-सुविधा, डिजिटल, डिजीटल लायब्ररी, ऑनलाईन डिस्कशन फोरम, वेब रेडिओ, लाईव्ह वेब कास्टिंग

Scholarly Research Journal's is licensed Based on a work at www.srjis.com

प्रस्तावणा :- माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगामुळे सर्वत्र डिजिटलायझेशन होत आहे. शिक्षण क्षेत्र त्याला अपवाद नाही. शहरी काय तर ग्रामीण भागातील शाळासुद्धा आज डिजिटल शाळा होत आहे. ह्या बदलामुळे शाळां तर डिजिटल झाल्याच पण त्या शाळेमध्ये शिकणारे विद्यार्थी देखिल उद्याचे भविष्यही डिजिटल तयार होत आहे शिक्षणापासून वंचित राहिलेल्या विद्यार्थ्यांना पुन्हा शिकण्याची संधी मूक्त व दूरस्थ शिक्षणाद्वारे केली जाते. त्यासाठी अशा विद्यार्थ्यांसाठी मूक्त व दूरस्थ शिक्षण हे एक महत्वाचे केंद्रबिंदू ठरते. भारतातील वेगवेगळ्या मुक्त विद्यापीठांच्या माध्यमाद्वारे वंचितांना, ज्यांचे शिक्षण अपूर्ण राहिले, ज्यांना शिकायचे आहे अशा गटांसाठी शिक्षणाचा प्रवाह सुरु झाला. मुक्त व दूरस्थ शिक्षण हे स्वयं अध्ययन, माध्यमाद्वारे, संमंत्रणाद्वारे व माहिती तंत्रज्ञान संप्रेषण सारख्या वेगवेगळ्या उपागमातून दिल्या जाते. आयसीटीचा शिक्षणात वापर केल्यामुळे मूक्त व दूरस्थ क्षेत्राचे डिजीटलायझेशन झालेले आहे.

मुक्त व दूरस्थ शिक्षणात अध्ययन साहित्य, स्वयं अध्ययन, विविध माध्यमाद्वारे, संमंत्रण व माहिती तंत्रज्ञान संप्रेषणाचा उपयोग केला जातो. मूक्त व दूरशिक्षणात आयसीटी प्रवेशापासून ते निकालापर्यंतच्या विविध टप्प्यावर वापर होत असल्यामुळे मूक्त व दूरस्थ क्षेत्राचे डिजीटलायझेशन झालेले आहे. त्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना ई – सुविधा, डिजीटल लायब्ररी, ऑनलाईन डिस्कशन फोरम, वेब रेडिओ, लाईव्ह वेब कास्टिंग, मूल्यमापनामध्ये ई सुविधांचा वापर, करीअर निवडीच्या संधी इ. उपयुक्त साठी उपयुक्त ठरतात. मूक्त व दूरशिक्षणातील डिजीटलायझेशनमुळे अध्ययनार्थी व विद्यापीठ ह्यांच्यामध्ये वेळेची बचत होते. तात्काळ आंतरक्रीया होतात. अध्ययनार्थींना बहुमाध्यमाच्या वापराचा अधिकाधिक वापर करण्याची क्षमता विकसीत होते. इतरत्र सहज न उपलब्ध होणाऱ्या ग्रंथाची प्रत इ स्वरूपात उपलब्ध होते. अध्ययनार्थींमध्ये शिकण्यासाठी प्रेरणा मिळते. मूक्त व दूरशिक्षणात आयसीटी केवळ अध्ययनार्थींसाठी उपयुक्त आहे असे नसून त्या संस्थेला देखिल प्रक्रीया करण्यासाठी व विद्यापीठ व अध्ययनार्थी ह्यांच्यातील सुसंवाद प्रक्रीया विकसीत करण्यासाठी मदत होते. सदरील पेपर मध्ये मूक्त व दूरशिक्षणातील डिजीटलायझेशनचा वापर कशाप्रकारे केला जातो हे मांडलेले आहे.

संशोधन पेपर उद्दीष्टे :

1. मूक्त व दूरशिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करणे
2. मूक्त व दूरशिक्षणात डिजीटलायझेशन वापर कशा केला जातो ते मांडणे
3. मूक्त व दूरशिक्षणात आयसीटीचे महत्व स्पष्ट करणे

4. मूक्त व दूरशिक्षणातील डिजीटलायजेशनची उपयुक्तता सूचविणे

मूक्त व दूरशिक्षणाची संकल्पना :

मूक्त शिक्षणाची सुरुवात इंग्लंडच्या धर्तीवर सुरुवात करण्यात आली . भारता सारख्या अखंडप्राय भौगोलिक क्षेत्र असलेल्या व जेथे अद्यापही उच्च शिक्षणाच्या सुविधा सर्वत्र उपलब्ध नसल्यामुळे मूक्त शिक्षणाच्या माध्यमातून विद्यार्थी शिक्षण घेत आहे. मूक्त शिक्षण ही एक अध्ययन अध्यापनाची पध्दती आहे . २१ व्या शतकात भारताला महासत्ता बनविण्यात उच्च शिक्षणाचा वाटा महत्वाचा आहे . भारतीय शैक्षणिक धोरणाला उचित व योग्य ती गती देण्यासाठी मुक्त विद्यापीठ उपयुक्त होय. मूक्त व दूरशिक्षण हे सर्व अर्थाने मुक्त असते. ह्यामध्ये अभ्यासक्रम , परीक्षा , नियम , तासिका , शिक्षण , विद्यार्थी , सभा, कालावधी ह्या सर्वांवर कोणतेही बंधने नसतात. वंचिताबरोबरच ज्यांना उच्च शिक्षण घ्यावयाचे आहे ते या प्रवाहात सामिल होतात. भारतामध्ये १९७४ सालीच्या पार्थसारथीची समिती स्थापना मूक्त विद्यापीठाच्या संदर्भात केली होती. १९८० साली आंध्रप्रदेशात डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर मूक्त विद्यापीठ स्थापन झाले . त्यानंतर इग्नू, नवी दिल्ली येथे व पाचव्या क्रमांकाचे महाराष्ट्र राज्यात महाराष्ट्र विधीमंडळ कायद्याद्वारे यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ स्थापन झाले. आज रोजी देशामध्ये एकुण पंधरा मुक्त विद्यापीठे उच्च शिक्षणामध्ये कार्य करीत आहेत.

मूक्त विद्यापीठ व्याख्या :

जिथे संवाद आहे , खुली चर्चा आहे , भावनंची उत्कटा आहे , नि :पक्षपाती वातावरण आहे , स्वागत सभा , चळवळ संमेलन प्रेम ह्यांचे जीवन आहे ते म्हणजे मूक्त विद्यापीठ होय (मराठी विश्वकोश खंड १३). ज्या शिक्षण व्यवस्थेमध्ये व्यक्ती कोठेही आणि कोणत्याही परिस्थितीत राहत असली तरी आफल्या निवडीप्रमाणे अभ्यासक्रमात भाग घेवू शकते ते म्हणजे मूक्त शिक्षण होय.

मूक्त व दूर शिक्षणाची वैशिष्ट्ये : स्वयंगतीनुसार शिक्षण , स्वयं अध्ययनावर भर , गरजांनुसार शिक्षण , अद्यायावत माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञानाचा वापर, उद्योगासारखी कार्यप्रणाली , अनेकविध शैक्षणिक साधनांचा वापर , लवचिकता इ. मूक्त शिक्षणाची वैशिष्ट्य असल्यामुळे अध्ययनार्थी त्याच्या गतीप्रमाणे , स्वयंअध्ययन स्वयंप्रेरणेने , स्वयंरुचीने व क्षमतेनुसार शिकतात. ह्या प्रणालीमध्ये अधिकतम शिक्षकांवर अवलंबून न राहता विद्यार्थी माहिती संप्रेषणाद्वारे वापर करू न त्यांच्या सोईनुसार त्यांच्या ठिकाणी हवी असेल तेव्हा शिकत असतात. मूक्त व दूरशिक्षणामध्ये अध्ययनाच्या विविध कार्यनिती आहेत . प्रकल्प पध्दती , व्यक्तिगत विकास योजना ,

समुपदेशन , सह अध्यायी गट , सहकार्यशिल अध्ययन , समस्यानिराकरण इ. सारख्या स्वयंअध्ययनाच्या कार्यनिती आहे.

मूक्त व दूर शिक्षणातील डिजीटायझेशन

● ई – सुविधा :-

ई-सुविधा द्वारे विद्यार्थी प्रत्यक्ष विद्यापीठाशी संपर्क साधू शकतात. इ सुविधा द्वारे प्रवेश अर्ज संबंधित माहिती पात्रता विद्यार्थ्यांस प्रवेश प्रक्रियापासून निकालापर्यंतची सर्व माहिती मिळू शकता त. ह्यात विद्यार्थ्यांच्या विद्यापीठात प्रवेश घेतल्यानंतर प्रत्येक विद्यार्थ्यांच्या ई सुविधांचा लाभ घेता येतो. ह्यात सुविधेमुळे विद्यार्थी शिक्षणक्रमा संबंधिच्या वेगवेगळ्या करावयाच्या कृतीच्या वार्षिक माहिती वेळापत्रकाद्वारे मिळवितो. प्रामुख्याने प्रत्येक महिन्यात महत्वाच्या कृती वेळापत्रक विशेष नोंदविल्या जातात व विद्यार्थ्यांस त्या ईमेल , संदेश, इद्वारे कळविल्या जातात.ई सुविधेच्या माध्यमातून विद्यार्थी आलेल्या अडचणींचे निराकरण करू शकतो. मायग्रेसन , गुण पडताळणी, उत्तरपुस्तिकांचे पुनर्मुल्यांकन इ. सुविधांचा लाभ घेऊ शकतात. दूरशिक्षणातील विद्यार्थिनी प्रेरणा व कार्यात सातत्य ठेवण्याचे कार्य या ई सुविधेच्या माध्यमातून केले जाते.

● डिजीटल लायब्ररी:-

अभ्यास करण्यासाठी पूर्वी विद्यार्थ्यांना ग्रंथालयात जाऊन पुस्तके शोधून माहिती मिळवावी लागे. तसेच बऱ्याच वेळा आवश्यक ती पुस्तके न मिळाल्यामुळे विद्यार्थ्यांचा वेळ जात असे परंतू आज डिजीटल लायब्ररी मुळे विद्यार्थ्यांस हवी ती पुस्तके हवी तेव्हा उपलब्ध होत आहे. दूरशिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांचे पुस्तक म्हणजेच शिक्षण होय. विद्यार्थी ई बूक सुविधेद्वारे विविध पुस्तके आपल्या मोबाईल किंवा संगणकावर वाचू शकतो. दुर्मिळ लेखकांच्या प्रती ग्रंथालयात उपलब्ध नसलेल्या सुद्धा ह्या ई-बूक सुविधेद्वारे विद्यार्थ्यांना मिळतात. ह्या ई-बूक वरील पुस्तके ही मोफत असल्यामुळे जर विद्यार्थ्यांस वेळ नसल्यास ते डाऊनलोड करून त्याचा फायदा नंतर ते अभ्यास करतांना घेतात. अशावेळी त्यांना विविध बूक्स , मासिके , जर्नल, ई.पुस्तकांच्या ई प्रति उपलब्ध होतात. त्यामुळे डिजीटल लायब्ररी मूक्त व दूर शिक्षणाध्ये अध्ययनार्थीस उपयुक्त ठरते. महागडी पुस्तके असे असतात की जे अध्ययनार्थी काही कारणामुळे, आर्थिकतेमुळे विकत घेवू शकता नाही अशा वेळी डिजीटल लायब्ररी च्या माध्यमातून ते पूर्ण करतात .सोबतच संदर्भ अभ्यासासाठी देखिल डिजीटल लायब्ररीमुळे ही सुविधा उपलब्ध होते. संशोधन करण्यासाठी देखिल आवश्यक असणाऱ्या स्रोतासाठी उपयोगी आहे.

- **ऑनलाईन डिस्कशन फोरम :-**

शिक्षणापासून वंचित असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी मुक्त विद्यापीठांनी दूरशिक्षणा त ऑनलाईन डिस्कशन फोरम ही ऑनलाईन व ऑफलाईन ह्या दोन्हीप्रकारे सुविधा उपलब्ध करून दिलेली आहे. दूरशिक्षणाद्वारे शिक्षण घेणारा विद्यार्थी बाहेर गावातील सुद्धा असतात. तेव्हा त्यांना येणाऱ्या अडचणीसाठी त्यांना नेहमी विद्यापीठात प्रत्यक्ष येण्याची आवश्यकता नाही. त्यांना एखादी अडचण असल्यास मग ती प्रवेश प्रक्रिया संबंधी असो किंवा एखाद्या कोर्स संबंधी माहिती मिळण्याची असो. ऑनलाईन डिस्कशन फोरम द्वारे विद्यार्थी त्याची विचारणा करू शकतात. तसेच त्यांना एखाद्या बाबतीत प्रतिक्रिया द्यावयाची असल्यास विद्यार्थी ती नोंदवू शकतात. त्यांच्या अडचणीचे विद्यापीठ दखल घेवून लगेच त्या अडचणी सोडविण्याची प्रक्रिया ऑनलाईन पूर्ण केल्या जातात. प्रत्यक्ष व्यक्तीशी समोर नसतांनाही विद्यार्थ्यांची परस्पर संवाद किंवा आंतरक्रिया घडवून येणे ऑनलाईन डिस्कशन फोरम द्वारे सोपे झाले आहे . यामुळे एकावेळी अनेक व्यक्ती एकाचवेळी जोडल्या जातात. ते ह्या मंचावर विषयानुरूप , अडचणीचे निकाकरण करण्यास मदत करतात.

- **वेब रेडिओ :-**

मुक्त व दूरशिक्षणात विद्यार्थ्यांना अभ्यासकेंद्रावर प्रत्यक्ष मार्गदर्शन , संमंत्रण केले जाते . परंतू अध्ययनार्थींना प्रत्यक्षात अभ्यास करतांना काही विशिष्ट अडचणी येतात. तेव्हा मात्र त्यांना प्रत्यक्ष समोर संमंत्रक असेलच असे नाही. अशावेळी मुक्त व दूरशिक्षणात कार्य करणाऱ्या विविध संस्थेमध्ये रेडिओच्या माध्यमातून कमीत कमी खर्चामध्ये अधिकतम भारताच्या कानाकोपऱ्यामध्ये विद्यार्थ्यांना शिकण्यास मदत म्हणून वेब रेडीओ मोलाचे ठरते. ह्याद्वारे तज्ज्ञ व्यक्तींचे व्याख्यान रेकॉर्ड केले जातात. व अध्ययनार्थी त्याचा उपयोग अध्ययनासाठी करून घेतात. मुक्त विद्यापीठात विद्यार्थ्यांना प्रवेश घेतलेल्या अभ्यासकेंद्रावर वेळोवेळी संपर्क सत्र होतात वर्ग तसेच एकाच वेळी हजारो विद्यार्थ्यांना वेब रेडीओ द्वारे तज्ज्ञ व्यक्तीचे व्याख्यान ऐकण्याची संधी प्राप्त होते. विद्यार्थ्यांना विद्यापीठाशी निगडित सर्व विषयावर वेगवेगळ्या तज्ज्ञ व्यक्तींकडून मार्गदर्शन देण्याचे कार्य विद्यापीठ स्तरावर वेब रेडीओ द्वारे केले जाते. वेब रेडीओद्वारे कधी लाईव्ह तर कधी संग्रहीत केलेले व्याख्यानाचा अध्ययनार्थी लाभ घेवू शकतात.

- **लाईव्ह वेब कास्टिंग :-**

मुक्त शिक्षणाच्या क्षेत्रातील विद्यार्थी डिजिटल साक्षर व स्मार्ट व्हावा ह्या हेतुने वेबकास्टिंगचा विद्यार्थ्यांना फायदा होतो. स्मार्ट फोन मध्ये यूट्यूबच्या माध्यमातून विविध संस्थेच्या वेबलिनकवर उपलब्ध असलेल्या कार्यक्रमाचे

प्रसारण विद्यार्थी त्याच्या मोबाईल पाहू शकतात. तसेच इतरही माहिती मिळविता येईल. विद्यापीठांतर्गत विविध कार्यक्रमांची प्रत्यक्ष उपस्थिती न राहता सुद्धा लाभ घेता येईल ह्यामध्ये विद्यार्थी विद्यापीठांतर्गत होणाऱ्या विविध व्याख्यान, परीसंवाद, चर्चासत्र सारख्यांच्या लाभ घेऊ शकतात. उदा. यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ नाशिक येथे २०१८ मध्ये झालेल्या इंद्रधनुष्य आंतरविद्यापीठीय इंद्रधनुष्य कार्यक्रमाचे प्रसारण करण्यात आले होते. ह्याचा अनेक विद्यार्थ्यांनी व संस्थेनी व इतरांनी लाभ घेतला. हा कार्यक्रम इंटरनेटच्या साहाय्याने उपलब्ध करून देण्यात आलेला होता. अशा कार्यक्रमाचा लाभ विद्यार्थ्यांना कार्यक्रमांना उपस्थित न राहता प्रत्यक्ष लाईव्ह कार्यक्रम पाहण्याची सोय ह्या उपलब्ध झाली.

● **मूल्यमापनात डिजीटायझेशन :**

मूल्यमापन ही विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणातील महत्वाची प्रक्रीया आहे. मूल्यमापनातून विद्यार्थ्यांनी क्षमता कितपत मिळविलेल्या ह्याचे मापन केले जाते. मूल्यमापनामध्ये विद्यार्थ्यांच्या अंतर्गत स्वाध्याय, प्रात्यक्षिके, परीसंवाद, प्रकल्प ह्यासारखे सातत्यपूर्ण मूल्यमापन केले जाते. व अंतिम लेखी परीक्षा आयोजित केली जाते. हल्ली माहिती संप्रेषणाचा सर्वत्र वापर होत आहे. मुक्त व दूरशिक्षणामधील कार्य करणाऱ्या विद्यापीठामध्ये देखिल वापर केला जातो. परीक्षेतील महत्वाच्या तीन पायऱ्यामध्ये प्री परीक्षा, परीक्षा कार्य व परीक्षेनंतरच्या विविध टप्प्यावर डिजीटायझेशन झाल्यामुळे परीक्षा पध्दतीमध्ये सुकरता येण्यास मदत होते. विद्यापीठांना देखिल परीक्षा आयोजनामध्ये आयसीटीचा प्रभावी वापर केला आहे. प्रश्नपत्रिकामधील गोपनीयता, निकालप्रक्रीया मध्ये दिरंगाई दूर करणे व वेळेवर निकाल लावण्यासाठी मूल्यमापन प्रक्रीयामध्ये ई मूल्यमापन सारख्या बाबी उपयोगी ठरू लागल्या आहेत. परीक्षा पारदर्शक व गुणात्मक होण्यासाठी विविध साधनांचा वापर उदा. सीसीटीव्ही वापर करणे, बायोमॅट्रीक, स्कॅनींग इ. सारख्या उपाययोजना केल्या जात आहे. डिजीटायझेशनमुळे मुक्त व दूरशिक्षणात मूल्यमापनातमध्ये गुणवत्ता निर्माण करण्यास मदत होत आहे. उदा. यचममुवि येथील परीक्षापध्दतीमध्ये वापर होत असलेला डिजीटायझेशन सांगता येईल.

● **करीअर निवडीच्या संधी :-**

मुक्त विद्यापीठाद्वारे केवळ शिक्षणच विद्यार्थ्यांना दिले जात नाही तर त्यांच्या शिक्षणाच्या निकषानुसार त्यांना सरकारी आणि खाजगी क्षेत्रात उपलब्ध असलेल्या नोकऱ्याची माहिती देखील लिंकद्वारे विद्यापीठाद्वारे दिली जाते. तसेच विद्यार्थ्यांना त्याचे करीअर विकसित करण्यासाठी देखील Carrer For you ह्यासारख्या अपद्वारे

मार्गदर्शन केले जाते. मुक्त विद्यापीठातील विद्यार्थ्यांना केवळ शिक्षणच न घेता त्याने आपले करीअर घडवून जीवनात यशस्वी व्हावे ह्या दृष्टीने ह्या माहिती संप्रेषण तंत्रविज्ञाना चा फायदा विद्यार्थ्यांना होतो. मूक्त व दूरशिक्षणातील विद्यार्थ्यांना पारंपारिक विद्यार्थ्यांप्रमाणे करीअरच्या संधी उपलब्ध व्हाव्यात ह्यासाठी या माध्यमातून त्यांना जागृत केले जाते. वेगवेगळ्या करीअरविषयक माहिती दिलेली असते.

निष्कर्ष :

1. मूक्त व दूरशिक्षणात डिजीटायझेशन झाल्यामुळे वेळ व पैशाची बचत होते.
2. मूक्त व दूरशिक्षणात आयसीटीच्या माध्यमातून तात्काळ आंतरक्रिया साधता येते.
3. मूक्त व दूरशिक्षणात आयसीटीच्या डिजीटलायझेशनमुळे अध्ययनार्थींना येणाऱ्या अडचणीवर मात करून निराकरण करून घेता येते.
4. मूक्त व दूरशिक्षणात डिजीटलायझेशनमुळे अध्ययनार्थींना बहुमाध्यमाच्या वापराचा अधिकाधिक वापर करण्याची क्षमता विकसीत होते.
5. मूक्त व दूरशिक्षणात आयसीटीच्या वापरामुळे अध्ययनार्थींना हवी असलेली ग्रंथाची प्रत इ स्वरूपात उपलब्ध होते.
6. मूक्त व दूरशिक्षणात आयसीटीमुळे दूर असलेल्या प्रवाहपासून दूर राहिलेल्या अध्ययनार्थींसाठी शिकण्यासाठी प्रेरणा मिळण्यास मदत होते.
7. मूक्त व दूरशिक्षणात आयसीटीच्या वापरामुळे शिक्षणक्रम पूर्ण करून नविन करीअरच्या संधी देखिल माहिती होतात.
8. मूक्त व दूरशिक्षणात आयसीटी केवळ अध्ययनार्थींसाठी व संस्थेला देखिल प्रक्रीया करण्यासाठी व सुसंवाद विकसीत करण्यासाठी मदत होते.

संदर्भग्रंथ :

कुलकर्णी विश्वंभर, भिंताडे विनायक, (२००६), भारताचा आधुनिक शिक्षण : समस्या आणि उपाय : विद्या प्रकाशन पुणे.

निताळे विनोद, भटकर सुधिर, सोरडे गोपी (२०१७), माध्यमे आणि सामाजिक बदल : अथर्व प्रकाशन, धुळे भारतीय शिक्षण मासिक (नोव्हें - डिसें २०१८), स्वायत्त व मुक्त शिक्षण : ऑल प्रिंट्स, मुंबई यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ नाशिक वेबसाईट.

पवार एम.डी (२००८), भारतीय शिक्षण प्रणालीचा विकास : नित्यनुतन प्रकाशन पुणे.